

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע - נצבים - וילך תשפ"ג

נצבים - וילך, על השכנת שכניה, אחדות, יושר ורגישות לחלשים
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

לשמות שנקבעו לפרשיות השבוע יש משמעות. פרשיות נצבים ו-וילך נקראות תמיד בסמוך לראש השנה, נציע להם משמעות נוספת בהקשר לימים אלה.

"אתם נצבים היום פלגם לפני יקוק אלהיכם..." (דברים כ"ט ט).

כבר כתבנו בעבר, עיינו פרשת ניצבים וילך לשנת תשס"ב, וכן בפרשת ניצבים וילך לשנת תשס"ו כי השורש נ.צ.ב., המופיע כפתיח לפרשה, ובהופעותיו השונות, משמעותו נוכחות והשכנת שכניה. ומתי זה קורה? כאשר עם ישראל מאוחד - פלגם. הנביא עמוס מלמד אותנו על תנאי נוסף להשכנת שכניה, וז"ל: "פה הרצני והנה אד-ני נצב על חומת אגף ובקדו אגף" (עמוס ז' ז). אין כל ספק שמדובר כאן בנוכחות שכניה, הבנה המתחזקת מההופעה של הביטוי נצב. יחד עם ביטוי זה מופיע פעמיים הביטוי אגף. בהסתמך על נבואת עמוס, משתמשים בביטוי נצב בימינו, כדי לתאר קו היורד מקודקוד משולש אל בסיסו בזווית של 90 מעלות. תפקיד האגף לבדוק האם הקיר ישר וניצב בזווית של 90 מעלות. אחרת, במוקדם או במאוחר, הקיר יתמוטט. כך למדנו עוד תנאי הכרחי להשכנת שכניה בהליכות חיינו, **יושר** - יושרה! השקר - ה'שטיק' וה'טריק' לא יכוננו במחיצתו של הקב"ה.

ונעבור לפרשת וילך הנפתחת במילים וילך משה (שם, ל"א א). לשמה של הפרשה משמעות עצומה. משה רבנו, בן מאה ועשרים שנה, עדיין הולך על שתי רגליו. לצערנו הרב, יש אנשים שהליכתם מוגבלת מגיל צעיר יותר מגילו של משה, בעת הזו. כאן המקום להזכיר כי נגישות איננה רק חובה חוקית, היא גם חובה הלכתית. החברה ככלל וכל אחד מפרטיה, צריך להיות רגיש לכך. לכן, בשו"ת במראה הבזק חלק ז' תשובה ג' התרנו לאדם נכה, המתנהל באמצעות כסא גלגלים, לשמש כשליח ציבור בישיבה, והדגשנו כי שילובו בחיי הקהילה, מכל הבחינות, הוא דרכה של תורה. נדגים עיקרון זה, תוך בחינה של הפסוקים, ויחסם של חז"ל לדוד המלך, שלא היה רגיש מספיק למפיבושת בנו הנכה של ידידו, רעו וכן בריתו, שהיה מיועד להיות שותפו במלכות - יונתן בן שאול.

לאחר מרד אבשלום דוד חזר לירושלים. בשער העיר חיכה לו מפיושת שהחל מגיל חמש הפך לנכה רגלים (שמו"ב ד' ד), בעת שאומנתו נסה על נפשה בניסיון להציל גם אותו, ואז: ויהי בפתחה לנוס ויפל ויפסח (שם). ציבא, מנהל האחוזות של שאול, עשה ככל יכולתו להמעיט בערכו של מפיושת (עיינו שבת דף נו ע"א בשיטת רב שנראה שהסוגיא הוכרעה כשיטתו) וגם להאשימו, תוך שימוש במרמה, בניסיון לשבת על כסאו של דוד בעקבות מרד אבשלום (שם ט"ז ג). ברגע המפגש מתייצב מפיושת לפני דוד, כאבל שהתאבל על הדחת דוד מיום פרוץ המרד. דוד, שהושפע מדברי ציבא, פנה אל מפיושת בדברים הבאים: ויאמר לו המלך למה לא הלכת עמי מפיושת" (שם, י"ט כו). השימוש בביטוי לא הלכת, צורם. דוד המלך הרי ידע שמפיושת הוא נכה רגלים והוא איננו מסוגל ללכת!!! מפיושת איננו עונה לדוד במחאה אלא בהכנעה, אבל אומר לדוד שדברי ציבא השפיעו עליו: "...פי פסח עבדך: וינגל (ציבא) בעבדך אל אדני המלך ואדני המלך קמלאך האלהים ועשה הטוב בעיניך" (שם י"ט כז - כח). הרד"ק מסביר "וינגל - ענין רכילות וכן "לא רגל על לשנו" (תהלים ט"ז ג). נציע כי מפיושת נוקט 'רגלי ולא רכל', כדי להדגיש שאין לשאול נכה רגלים למה לא השתמשת ברגליך. לצערנו, דוד המלך לא הקשיב למפיושת, קטע את דבריו והכריז: "ויאמר לו המלך למה תדבר עוד דבריך, אמרתי אהיה וציבא תחלקו את השדה" (שם, י"ט ט). חז"ל מלמדים אותנו שבאותו רגע "יצתה בת קול ואמרה לו: רחבעם וירבעם יחלקו את המלוכה" (שבת דף נו ע"ב). כאן לצערנו התחילה ההתפוררות!

כך הרווחנו לקח חשוב נוסף: חוסר רגישות לחלשים ובחירה בביטויים פוגעים עלולים, ח"ו, לפגע באחדות וממילא, ח"ו, בהשכנת השכניה.

לקראת ראש השנה ויום הכיפורים הבאים עלינו לטובה
הבה נחזק את עצמנו גם ואולי בעיקר בתחומים אלה.

(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב)

לעילוי זשבת

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כי בתשרי תשפ"א	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב
מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	מר זליג וגבי' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר מאיר וגבי' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	מר שמואל וגבי' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב
בלהה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	ר' מאיר וגבי' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב אשר וגבי' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגבי' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קרייסל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	ר' שמואל וגבי' רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	גבי' מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיוון תשפ"ג	גבי' גיולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	

Eretz Hemdah

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080

Tel: 02-5371485 | WWW.ERETZHEMDAH.ORG

חֲמַדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

בין בונה ומכה בפטיש

בשבוע שעבר פתחנו את עיסוקנו במלאכת בונה. עמדנו על כך שישנם שלבים רבים ופרטים רבים שניתן לזהותם כחלק מהליך הבנייה. ניסינו לחדד מהם השלבים מתוך מלאכת הבונה שיוגדרו הלכתית כמלאכה זו ומה לא. בהמשך ניגע בהבחנה חשובה: ישנם שלבים המאפשרים את הבנייה. אך החיבור לקרקע הוא עצם הבנייה. לכן חיבור לקרקע חמור יותר, ואסור מן התורה אפילו אם מחבר רק דבר אחד קטן. זאת לעומת בבנייה שאיננה מחוברת לקרקע, ניתן להקל יותר.

בעיה דומה עולה ביחס למלאכת מכה בפטיש. לכאורה החלק האחרון של כל עשייה, של כל יצירה, כלולה במלאכת המכה בפטיש. וכפי שרבה ורבי זירא מגדירים (שבת דף עה ע"ב) כל דבר שיש בו גמר מלאכה הוא מכה בפטיש:

לכאורה אנו נתקלים בשתי בעיות:

האחת היא שמלאכת מכה בפטיש שלפי זה האיסור רחב מאוד, הוא קיים בכל אחת מהמלאכות.

בעיה נוספת היא בעיית הגבול בין מכה בפטיש ומלאכת בונה. בעיה זו באה לידי ביטוי בסוגיה (שם דף קב ע"ב) בהמשך.

הגמרא מציגה מחלוקות על שלושה מקרים, בכולם רב אומר שחייב משום בונה, ושמואל אומר שחייב משום מכה בפטיש: א. מסתת את האבן עד שהוא מוכן לחיבור בבניין. ב. נקיבת לול תרנגולים. ג. הידוק יתר בראש המעדר. כל אחד מהמקרים קשור פחות למלאכת בונה, אף על פי כן רב מחייב משום בונה בכולם, ושמואל מחייב משום מכה בפטיש. מעניין שלכאורה היה מקום לשיטה נוספת: שהאיסור אינו מכה בפטיש, וגם לא בונה. לחילופין, היה מקום לחשוב על שיטה הסוברת שחייב משום מכה בפטיש וגם משום בונה!

המנחת חינוך באמת סובר כך. הוא אומר שוודאי שבכל אלו חייב גם משום מכה בפטיש. עולה שלפי המנחת חינוך זו המחלוקת: לפי שמואל, חייב רק משום מכה בפטיש. לפי רב, החיוב משום מכה בפטיש הוא בנוסף על החיוב משום בונה. כלומר: הדבר האחרון שנעשה לצורך הבניין אסור משום מכה בפטיש. בנוסף יתכן ואסור גם משום בונה.

פירוש נוסף מופיע בפני יהושע על הסוגיה. הוא מגדיר את איסור המכה בפטיש והבונה בדרכים שונות: מכה בפטיש זו ההכנה הסופית הדרושה כדי שהחפץ יהיה בר שימוש. הבונה הוא המחבר את החלקים ומשלים אותם לדבר אחד. אלו שתי הגדרות שונות, אך במצבים מסוימים ישנה התלבטות מהו המאפיין העיקרי. במקרים הללו רב ושמואל חולקים. מדוע? נראה שלפי שמואל, הכנת החפץ לשימוש הוא הדבר המרכזי שאדם בא לעשות, ולכן אם הפעולה הכינה את החפץ לשימוש, זה יהיה מכה בפטיש. אילו לא היה ניתן לזהות את ההכנה הסופית לשימוש אזי האיסור הוא משום בונה. רב, לעומתו, רואה את הבונה כמלאכה המרכזית, ואילו מלאכת מכה בפטיש תהיה רק אם אין אפשרות לשייך את הפעולה לאב מלאכה אחר, ואז נאמר שלמרות שאין אפשרות לשייך את הפעולה למלאכה אחרת, היא אסורה מפני שהיא משלימה את ההכנה לשימוש של בני האדם משום מכה בפטיש.

המאירי הולך בדרך זו האחרונה ביחס למחלוקת כולה. הוא אומר שזהו אופיה הקבוע והרגיל של מלאכת מכה בפטיש. כאשר נעשית פעולה שברור לנו שהיא מכינה דברים בעולם לשימוש, אך לא ניתן להגדיר את הפעולה תחת אבות המלאכה האחרים, אנו נמצאים במצב מורכב: יש פעולה שברור לנו שהיא מלאכה, היא פועלת במציאות באופן יצירתי, אך היא איננה כלולה באבות המלאכה האחרים. לדברים הללו נקרא 'מכה בפטיש'.

ניתן להבחין בכך בירושלמי (שבת פרק ז הלכה ב). שם נאמר שרבי יוחנן וריש לקיש הגדירו את כל הפעולות האסורות בשבת. מה שהצליחו לשייך תחת מלאכה מסוימת – שייכו, ומה שלא, הגדירו כ'מכה בפטיש'. לכאורה זה נשמע משונה: אם אין אפשרות למצוא אב מלאכה לפעולה, מדוע לאסור אותה ובדיעבד לקרוא לה 'מכה בפטיש'? נראה שהם סוברים כעיקרון של המאירי: המכה בפטיש זו הפעולה שברור לעינינו שהיא אסורה, אך היא אינה כלולה באבות המלאכה.

בעזרת ה' בהמשך נחדד את הנקודה שהערנו לעיל, ונגדיר את הבנייה במחובר לקרקע האסורה בשבת.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל, של:		
טל שאול בן יפה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה
ר' יצחק בן בריינדל גיטה	פנינה ציפורה בת מרים	נטע בת מלכה
חוה ראנלה בת פיילא	הילה צפנת בת שרה טובה	רבקה בת שרה בלה
משה בן רחל	הילל בן תמר שפרה	ירחמיאל בן זלאטה רבקה
עובדיה בן אסתר מלכה	אריה יצחק בן גאולה מרים	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה
יוסף בן אורית	ז'קלין בת רינה	אורי לאה בת חיה תמימה
ניר יצחק רפאל בן יפה	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	מאירה בת אסתר

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ה)

Montevideo, Uruguay

מונטוידאו, אורוגואי

אדר תשס"א

כהן חוזר בתשובה החי עם גויה, היחס אליה ומעמדו לענין עליה לתורה

שאלה:

בקהילתנו כהן, והוא נשוי עם אשה שהתגיירה בגיור קונסרווטיווי או רפורמי. לזוג ישנם כמה ילדים, כולם מתחנכים בחינוך יהודי אורתודוקסי. בשנה האחרונה, האיש מתקרב מאוד לשמירת תורה ומצוות. הוא נמצא באופן כמעט קבוע בתפילות, רכש לעצמו תפילין, לומד הלכות כשרות על מנת לקיים ושואף להתקדם יותר ויותר. דא עקא שאינני יודע כיצד לנהוג בו בקשר לאשתו. אני מאמין כי בשלב מסוים ואולי לא רחוק, הוא יבין כי ילדיו צריכים לעבור גיור, אך במקרה של אשתו לא יעזור גיור מכיוון שהוא כהן. הנושא הזה מעכב אצלי את כל התהליך של הקירוב שלו מכיוון שאין אני יודע מה לענות אם וכאשר תשאל השאלה הזו. כמו כן כיצד לנהוג בו כרגע (למשל לגבי העליות לתורה)?

תשובה:

יהודי הנשוי לגויה, אף שעובר עבירה חמורה ביותר¹, אינו מומר² וקל וחומר שאינו כזה, כאשר התחיל לחיות עמה כשהיה בגדר "תינוק שנשבה". על כן מצוה גדולה לקרב את האיש לדת ישראל, ללא קשר לשאלה, אם ימשיך לחיות עם אשתו הגויה או לאו, ודאי עדיף שישמור כמה שיותר מצוות, ו"המאור שבה מחזירו למוטב"³. עם זאת צריך לדאוג שהדבר לא ייתפס בציבור כמתן הכשר לחייו עם הגויה. כאשר תישאל השאלה, ביחס לאשתו, יש לענות עליה בעדינות, אך בצורה ברורה, שהדבר אסור ע"פ התורה, תוך תקווה שהדברים לא יביאו לאמירת "אי הכי לא בעינא". לגבי עליה לתורה - כל עוד הוא חי עם הגויה אין להעלותו לתורה ככהן⁴. העיקרון הוא שלא להעלות לתורה אדם הנשוי לגויה, פן יראו בכך משום מתן לגיטימציה ציבורית למעשה חמור זה⁵. אך במקרה דנן, כשהאדם בתהליך התקרבות, יש לשקול, אם להעלותו לכיבודים אחרים, שלא ככהן, ובלבד שהדבר לא יתפרש כמתן לגיטימציה למעשהו (כגון, אם הציבור אינו יודע על היות אשתו גויה, או שיודעים שעושים כן כדי לקרבו) שלא יגרום לפרצה באיסור הנ"ל. יש מקום⁶ לנסות להטיל ספק בכשרות כהונתו⁷ או ביחוסו, כך שאם, יתברר לאחר בירור יסודי, שיש רגליים לספקות אלה, יוכל האיש לחיות עם אשתו לאחר שתתגייר כדן. אך על כבודו לשקול צעד כזה בזהירות רבה, כדי שלא תיהפך קדושת הכהונה לחוכא ואיטלולא ח"ו.

¹ עיין רמב"ם ה"א איסורי ביאה (פ"ב הל' ו-ח ושו"ע אבן העזר ס"ז טז ס"א א-ב).
² עיין רמב"ם ה"א תשובה (פ"ג הל' ט) "והוא שיעשה להכעיס".
³ ירושלמי חגיגה (פ"א הל' ז).
⁴ "הנושא נשים בעבירה פסול..." משנה בכורות (מה ע"ב).
⁵ עיין שו"ת "במראה הבזק" ח"א תש"ז ז, ח; ח"ג תש"ו ט; ח"ד תש"ו יט, כה.
⁶ הוראת הגר"א רבינוביץ.
⁷ כגון לבדוק, שמא הייתה אמו חללה (נבעלה לגוי וכדומה).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

לעיין שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט	לעיין רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לעיין גב' לוריין הופמן ז"ל	לעיין חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה	לעיין סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי				